

τικῶς οὐδὲν μέρος. Ἡ δὲ ἐν Πάτραις ἔρευνα προεκλήθη ἐκ τῆς τυχαίας εὐρέσεως ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων μαρμαρίνου ἀγαλματίου τῆς Ἀφροδίτης. Κατ' αὐτὴν ἀπεκαλύφθησαν λείψανα βαλανείου, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλα κτίσματα ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὰ ὁποῖα ἦσαν πολὺ κατεστραμμένα καὶ ἔνεκα τούτου ἐπεχώσθησαν πάλιν.

Τελευταῖον ἀναφέρομεν ἀνασκαφὴν γενομένην ἐν Κερκύρα διὰ τοῦ ἐφόρου Βερσάκη. Γεωργὸς καλλιεργῶν τὸν ἀγρὸν του, κείμενον οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς σημερινῆς πόλεως, ἀπεκάλυψεν ἀρχαῖον ἀνάγλυφον, λαβοῦσα δὲ γυνῶσιν τούτου ἡ Κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς Κέρκυραν τὸν κ. Βερσάκην, ὅστις ἐξαγαγὼν τὸ ἀνάγλυφον ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἦτο τμῆμα μεγαλυτέρας παραστάσεως κοσμοῦσης ποτὲ τὸ ἀέτωμα ναοῦ. Ἐνεκα τούτου ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας ἢ διὰ τοῦ κ. Βερσάκη ἐνέργεια ἀνασκαφῆς ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ, ἐντὸς ὀλίγων δ' ἡμερῶν εὐρέθησαν ἄλλα τμήματα τῆς αὐτῆς παραστάσεως καὶ οὕτω συνεπληρώθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ καταλεχθῇ μετὰ τῶν σπουδαιοτάτων τῆς ἀρχαϊκῆς πλαστικῆς. Τὴν περαιτέρω ἐξακολούθησιν τῆς ἀνασκαφῆς παρεχώρησεν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα, κατ' αὐτὴν δὲ ὠρίσθησαν αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ καὶ ἀνεκαλύφθη πρὸ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ προσόψεως βωμὸς μέγας.

Ταῦτα περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐταιρείας. Ἐκ τῶν δημοσιευμάτων δὲ αὐτῆς τὰ μὲν Πρακτικά τοῦ 1910 ἐξεδόθησαν τὸ ληξάν ἔτος ὅσον ἦτο δυνατὸν ἐγκαίρως, τῆς δὲ Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐδημοσιεύθησαν τέσσαρα τεύχη, ἦτοι δύο διὰ τὸ ἔτος 1910 καὶ δύο διὰ τὸ ἐπόμενον· τὰ ἄλλα δύο τεύχη τοῦ 1911 τυποῦνται ἤδη καὶ θέλουσιν ἐκδοθῆ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου. Ἐξεδόθη προσέτι ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας κατάλογος ἐπιστημονικὸς τοῦ Μου-

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1910 οἱ καλλιεργηταὶ τοῦ κτήματος Φ. Ἀρταβάνη, κειμένου μεταξὺ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τοῦ κατεστραμμένου ναοῦ τῆς Νεραντζίχας (Παναγίας ποδηγητρίας) παρὰ τὴν λίμνην Χαλκιοπούλου (εἰκ. 4), προσέκρουσαν καλλιεργοῦντες ἐπὶ στερεοῦ ἀντικειμένου. Διερχομένου μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖθεν τοῦ ἐν τῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Κερκύρας καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς κ. Θ. Πολίτου, ἐνθουσιώδους ἀρχαιοφίλου ἐπιχειροῦντος τακτικούς μακροὺς περιπάτους ἀνὰ τοὺς ἀρχαιολογικούς τόπους τῆς νήσου πρὸς ἀνακάλυψιν ἀρχαίων, οἱ καλλιεργηταὶ ἀνέφερον αὐτῷ ἀστειζόμενοι καὶ ἀνύποπτοι ὅτι ἀνεῦρον ἀρχαῖόν τι. Κεντηθεὶς ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης ὁ κ. Πολίτης παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ ἀφαιρέσωσιν ὀλίγον χῶμα, ἵνα ἐξακριβώσωσι τί ὑπῆρχε κεκρυμμένον ὑπὸ τὴν γῆν. Βεβαιωθεὶς μετ' ἀφάτου χαρῆς, ὅτι τὸ στερεὸν ἀντικείμενον ἦτο πράγματι ἀρχαῖον ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀρχαιοφίλον υἱὸν τοῦ κ. Εὐγένιον Πολίτην, ἀνταποκριτὴν τῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «Ἐμπρός», ὅστις καὶ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἀποστείλῃ βραχεῖαν ἀνταπόκρισιν ἀναγγέλλουσαν τὰ τῆς ἀνακαλύψεως. Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης λαβοῦσαι μετ' ὀλίγας ἡμέρας γνῶσιν τοῦ πράγματος αἱ ἐν Κερκύρᾳ ἀρχαὶ ἀνέφερον περὶ τούτου εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργείον, ὅπερ ἐνετείλατό μοι κατὰ μῆνα Ἰανουάριον 1911 ὡς Ἐφόρῳ τῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν, εἰς ἣν ὑπάγεται ἡ Κέρκυρα, ἀρχαιοτήτων νὰ μεταβῶ ἐπὶ τόπου καὶ ἐξετάσω Ἀνασκάψας τὸν χῶρον, ἐν

Fig. 1.

ὧ ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον, ἐξήγαγον αὐτὸ καὶ μετήνεγκον εἰς τὸ μικρὸν Μουσεῖον τῆς νήσου, ὅπου ἀποκαθάρας τὸ εὔρημα ἐβεβαιώθην, ὅτι ἦτο τμῆμα τυμπάνου ναοῦ ἐκ πώρου μετὰ ἀναγλύπτου παραστάσεως σκηνῆς τῆς γιγαντομαχίας, καὶ δὴ τῆς πάλης τοῦ Διὸς κατὰ γίγαντος (εἰκ. 2).

Τὸ εὔρεθὲν ἀρχαῖον ἦτο τοσοῦτον βαρὺ, ὥστε ἀπεκλείετο εὐθὺς ἀμέσως ἢ σκέψις, ὅτι ἡδύνατο ἄλλοθεν νὰ μετακομισθῆ ἑκεῖ. Συνεπέρανα λοιπὸν ὅτι τοῦτο ἔκειτο πλησίον τοῦ καταστραφέντος ναοῦ καὶ ὅτι ἀνασκαφῆ ἐνεργουμένη ἐνταῦθα ἤθελε φέρει εἰς φῶς σπουδαῖα εὐρήματα. Τὴν σκέψιν ταύτην ἐνίσχυε καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔδαφος, ἐν ᾧ εὔρέθη τὸ ἀνάγλυφον, ἦτο ἀναμειγμένον μετὰ συντριμμάτων πηλίνων κεραμίδων, ἀγγείων, νομισμάτων καὶ ἄλλων ἀρχαίων λειψάνων. Γενομένη δὲ περαιτέρω ἔρευνα ἀπέδειξεν, ὅτι ὑπὸ τὴν γῆν ὑπῆρχε στερεόν τι εἰς ἕκτασιν τριάκοντα περίπου μέτρων. Κατόπιν τῶν σαφῶν τούτων ἐνδείξεων ἐζήτησα παρὰ τῆς προϊσταμένης μου ἀρχῆς νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν τούτου δι' ἐγκριθέντος ἀπεφασίσθῃ νὰ ἐνεργηθῶσιν αὐταὶ δι' ἐμοῦ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, δαπανησάσης διὰ ἡμερομισθία ἐργατῶν, δι' ἀγορὰν ἐργαλείων, δι' ὁδοπορικὰ μεταβάσεως ἀπὸ τῆς πόλεως Κερκύρας εἰς τὸν τόπον τῶν ἀνασκαφῶν καὶ δι' ἀποζημίωσίν μου δρ. 1062.

Ἡ ἀνασκαφῆ ἤρξατο τὴν 26 Μαρτίου 1911 καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς 8 Ἀπριλίου. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οὐδὲν ἀνευρέθη. Τὴν δευτέραν ὁμοίως ἡμέραν τῶν ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθη *μεγάλῃ κεφαλῇ λέοντος* (εἰκ. 3, 4) καὶ βορειότερον *τεραστία κεφαλῇ γοργόνας* (εἰκ. 5, 6, 7), ἀποκοπεῖσαι τοῦ σώματος καὶ κείμεναι ἐπὶ τῆς ἀκατεργάστου πλευρᾶς ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν, προερχόμεναι δὲ καὶ αὐταὶ ἐξ αἰτώματος. Κατὰ τὰς δύο ἐπομένους ἡμέρας

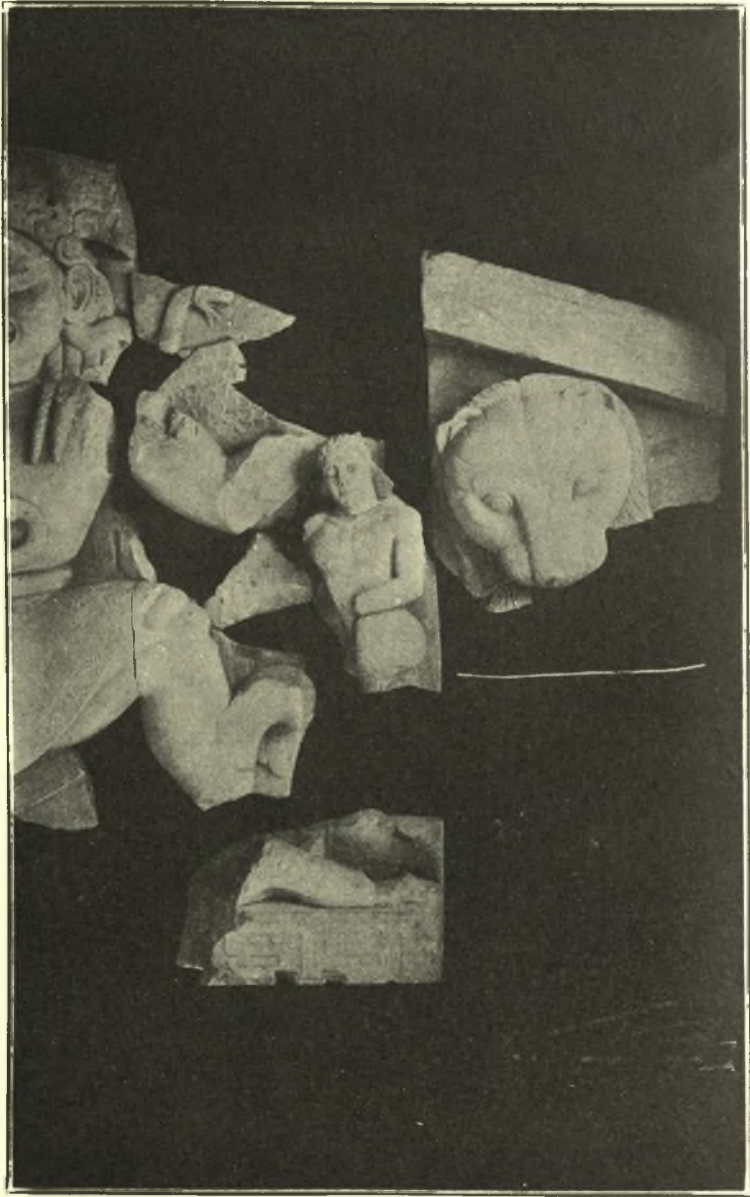
Fig. 2.

Εικ. 3.

ἀπεκαλύφθη τὸ ὑπερμέγεθες σῶμα τῆς γοργόνας ἀνεστραμμένον καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τῶν ποδῶν αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐξήχθη ἐκ τοῦ ἑδάφους ἑτέρα κεφαλή ὁμοίου λέοντος καὶ μετὰ ταῦτα τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τριῶν τεμαχίων ἀποτελούμενον, ὀρωμένων πάντων ἐκ τῆς ἐξειργασμένης πλευρᾶς (εἰκ. 8, 9, 10). Βραδύτερον ἀνευρέθη ἀνάγλυφον εἰκονίζον θεὰν καθημένην (εἰκ. 11), τέλος δὲ καὶ ἕτερον παριστῶν κατακείμενον πωγωνοφόρον δαίμονα (εἰκ. 12). Ἐπανελθόντες μετὰ ταῦτα εἰς τὴν θέσιν, ἐν ἣ ἀνευρέθη τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλή τῆς γοργόνας, ἠρευνήσαμεν τὸ ἑδάφος ἐκ νέου πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐλλειπόντων μερῶν αὐτῆς· ἀνευρέθησαν δὲ πλεῖστα θραύσματα, ἐν οἷς καὶ ἐν τῶν βραχιόνων, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἔρευναν ἤλθεν εἰς φῶς πρῶτον μὲν ἀρχαϊκὴ κεφαλή κούρου ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕλικου, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ σῶμα αὐτοῦ διατηρούμενον μέχρι τῶν μηνῶν (εἰκ. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19). Καὶ τὰ γλυπτὰ ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀετώματος, ἀνεκαλύφθησαν δὲ κατὰ τὴν σειρᾶν, ἣν περιέγραψα, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περίπτου γραμμῇ ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν.

Τὸ ἰσχυρὸν ἀνάγλυπτον μέρος ποικίλλει τὸ ὕψος ἐν τοῖς διαφόροις τεμαχίοις, πλαισιοῦται δὲ κατὰ τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω πλευρᾶν ὑπὸ ὀρθογωνίου προεξεχούσης ταινίας (πλ. 0,31 καὶ βάθους 0,16), κοσμουμένης τῆς μὲν πρώτης ὑπὸ φυτικού κοσμήματος ἐκ παρακειμένων τριγωνοειδῶν ἐγγαράκτων φύλλων διασχιζομένων ὑπὸ συνεχοῦς ἑτέρας γραμμῆς καὶ περιεχομένων ἐντὸς δύο ἐκατέρωθεν ἀναγλύπτων παρυφῶν, τῆς δὲ ἑτέρας ὑπὸ ἐξέχοντος μαιάνδρου ἀφίνοντος ἐλεύθερον μικρὸν ἐκατέρωθεν τμήμα τῆς ἐπιφανείας.

Τὸ μῆκος τῶν πλακῶν εἶναι 0,99—1,12 καὶ τὸ πᾶχος 0,35—0,51, προσηρμόζοντο δὲ αὐταὶ δι' ἄρμολγῶν

Ειχ. 4.

μετὰ θαυμασίας ἀναθυρώσεως συνδεδόμεναι διὰ συνδέσμων ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς. Ἐνηλλάσσετο ὡς φαίνεται καὶ τὸ πάχος αὐτῶν. Ἡ κάτω πλευρὰ ἠρείδετο ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ὀριζοντίου γείσου καὶ προσηρμόζετο διὰ γόμφων. Ἐν ὅμως τεμάχιον, τὸ τοῦ πωγωνοφόρου δαίμονος, φέρει ὑπὸ τὴν μαιανδροφόρον ταινίαν ἴσου πρὸς αὐτὴν ὕψους καὶ ὀλίγον αὐτῆς ἐξέχον τμήμα, πρὸς ὃ ἐφηρμόζετο τὸ γείσον, ἀντὶ νὰ εἰσχωρῇ κάτωθι αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς σειρᾶς, καθ' ἣν εὐρέθησαν τὰ ἀνάγλυφα, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ μέσον τοῦ ἀετώματος κατεῖχεν ἡ γοργώ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς ἀμφότερα τὰ ἄκρα κλίσεως τῆς ἄνω ταινίας, πρὸς δὲ ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦ πωγωνοφόρου εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον ἀνάγλυφον τοῦ αὐτοῦ μέρους, ὡς δεικνύουσιν αἱ συγκλίνουσαι πλαισιοῦσαι ταινίαι, συμπεραίνομεν ἀσφαλῶς ὅτι τὰ γλυπτὰ ταῦτα προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀετώματος καὶ ὅτι κεῖνται ἐν ἧ ἰσότητι κατέπεσον. Διότι τὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων τεμαχίων εὐρεθέντα γλυπτὰ ἐλαττοῦνται κατὰ τὸ ὕψος, ἐφ' ὅσον πλησιάζουσι πρὸς τὸ τελευταῖον, ὅπερ θὰ ἀνῆκε τῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ τοῦ ναοῦ.

Ἐκείντο δὲ πάντα τὰ ἀνάγλυφα εἰς βάθος ποικίλλον μεταξὺ 0,50—1,00, καὶ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον μέχρι 1 1/2 μέτρου.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην ἀνευρέθησαν καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, οἷον δόμοι στυλοβάτου, μέλη τοῦ γείσου καὶ τινα τῆς μακροκρίνης ὑδρορροῆς (εἰκ. 20), πλεῖστα νομίσματα καὶ ἄλλα. Ἀνεσκάφη δὲ καὶ μέρος τῶν θεμελίων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔληξαν αἱ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας δι' ἐμοῦ ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνελήφθησαν αὗται ὑπὸ τῆς Ἀ. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὰς νέας ἀνασκαφὰς ἀπεκαλύφθη-

Εικ. 5.

Εικ. 6.

σαν ολόκληρα σχεδόν τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὰ ἀνευρεθέντα γλυπτὰ ἀνῆκον πράγματι τῇ δυτικῇ πλευρᾷ αὐτοῦ, ἔχοντος διεύθυνσιν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκτεινομένου μέχρι μικρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς Μονῆς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, πρὸ τῆς ὁποίας ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Ἀρχαιολόγων καὶ ὁ πρὸ τοῦ ναοῦ ἰδρυθεὶς βωμός.

Πλὴν τινων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν οὐδὲν νεώτερον γλυπτὸν ἀνευρέθη. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τὴν μονὴν ἀνηγέρθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προχωμάτα ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ δὲ μεταξὺ τῶν προχωμάτων χώρος, ἐν ᾧ ὁ ναός, ἰσοπεδώθη, φαίνεται ὅτι ὁ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ τι ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους διατηρούμενος ναός κατεστράφη κατὰ τὴν ὀχυρωματικὴν ταύτην ἐργασίαν πλὴν τῶν θεμελίων, καὶ ὅτι ἅπαντα τὰ ὑλικά αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν ὀχυρωμάτων. Τὰ δὲ γλυπτὰ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος καταπεσόντα εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν κατεχώσθησαν καὶ οὕτω μὴ γενόμενα γνωστὰ τοῖς Γάλλοις ἢ ἄλλοις ἀρχαιοτέροις καταστροφεῦσι, τοῖς Ἑνετοῖς πιθανῶς, διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγεῖται τὸ σχετικῶς μικρὸν βάθος, εἰς ὃ ἀνευρέθησαν τὰ γλυπτὰ.

Ὡς περιέγραψα ἀνωτέρω, ἀνευρέθησαν πρὸς νότον τῆς γοργόνας ἡ σκηνὴ τῆς γιγαντομαχίας καὶ βορειότερον αὐτῆς ἡ κεφαλὴ τοῦ λέοντος καὶ τὸ θραῦσμα τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς γοργόνας ὁ κοῦρος, μετὰ τοῦτον ὁ λέων, ἡ καθημένη θεὰ καὶ τέλος ὁ πωγωνοφόρος δαίμων. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἐν τῷ ἀετώματι ὑπῆρχον ἐκατέρωθεν μὲν τῆς γοργόνας καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστραμμένοι δύο λέοντες, μετὰ δὲ τούτους πρὸς νότον μὲν ἡ σκηνὴ τῆς γιγαντομαχίας καὶ ἄλλα ἐξαφανισθέντα ἀνάγλυφα, πρὸς

Eix. 7.

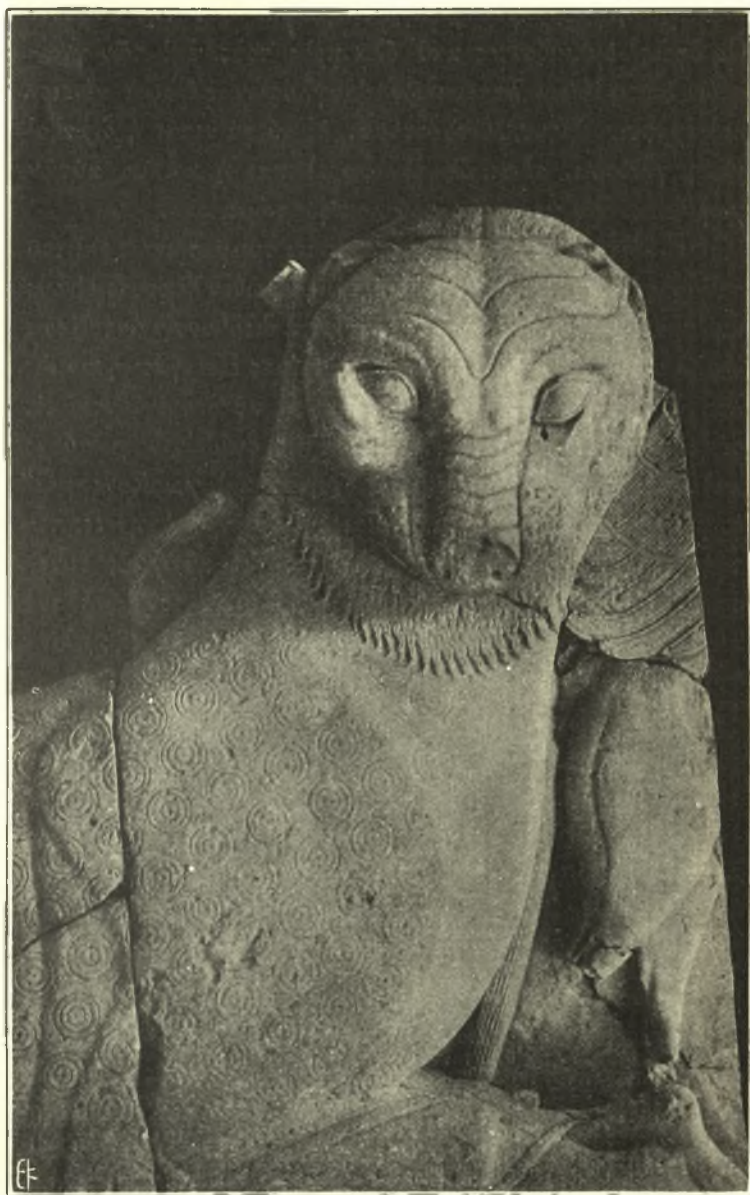
βορρᾶν δὲ ἢ καθημένη θεὰ καὶ ὁ πωγωνοφόρος δαίμων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ πρόσθιον τμήμα τοῦ λέοντος σφίζονται λείψανα ἵππου, θὰ ἔκειτο μεταξύ ἐνὸς τοῦλάχιστον λέοντος καὶ τῆς γοργόνας ἵππος τις (περωτός;), πρὸς ὃν θὰ εἶχε σχέσιν ὁ πλησίον ταύτης εὐρεθεὶς κοῦρος.

Ἡ γοργὴ εἰκονίζεται ἐν κινήσει πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς κατὰ τὸν ἀρχαῖκόν τρόπον. Αἶρει δηλ. τὸ ἀριστερὸν σκέλος καὶ κάμπτουσα αὐτὸ κατὰ τὸ γόνυ πατεῖ δι' ὀλοκλήρου τοῦ πέλματος, τὸ δὲ δεξιὸν τείνει πρὸς τὰ ὀπίσω κλίνουσα ἐλαφρῶς τὸ γόνυ καὶ ψαύουσα διὰ τῶν δακτύλων τὸ ἔδαφος. Οἱ βραχίονες ἀκολουθοῦσι τὴν κίνησιν τοῦ σώματος καὶ ὁ μὲν δεξιὸς διευθύνεται πρὸς τὰ ὀπίσω, ὁ δὲ ἀριστερὸς πρὸς τὰ ἐμπρός, καμπτόμενοι ἀμφοτέρω κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐρειδόμενος σφίζεται ὁ πρόσθιος πούς τοῦ παρ' αὐτὴν ἵππου.

Ἡ κεφαλή καὶ τὸ ἄνω τοῦ σώματος βλέπουσιν ἐκ τῶν ἐμπροσθεν, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω ἐκ τῶν πλαγίων.

Φορεῖ δὲ ἀχειρίδωτον βραχὺν μέχρι τῶν μηρῶν ἐξικνούμενον χιτῶνα, ἐζωσμένον διὰ δύο ὄφρων καὶ κοσμούμενον κατὰ τὰ κράσπεδα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ ἀνοίγματος τῶν βραχιόνων διὰ ἰωνικῶν κυματίων, κατὰ δὲ τὸ πέρασ διὰ λοξοῦ μαιάνδρου, περιλαμβανομένων πάντων ὑπὸ δύο ὀριζοντίων γραμμῶν.

Αἱ ἐκ τῶν πλαγίων ὀρώμεναι κεφαλαὶ τῶν ὄφρων ἴστανται ἀντιμέτωποι ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι, τὸ δὲ σῶμα αὐτῶν περιστρέφεται συμμετρικῶς κύκλῳ κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ προχωροῦν ὀριζοντίως μέχρι τοῦ μέσου τῆς γοργόνας συμπλέκεται πρὸς τὸν ἕτερον ὄφριν· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπανερχόμενον πρὸς τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ ὠρμήθη, περιβάλλει τὴν ὀσφὺν καὶ φθάνον ἐμπροσθεν εἰς τὸ μέσον περιπλέκεται πρὸς τὴν οὐρὰν τοῦ ἄλλου λε-

Eix. 8.

πτυνομένην καὶ κρεμαμένην ὀλίγον κάτωθι τῆς ὀσφύος. Οἱ ὄφεις ὁμοιάζοντες καθ' ἕλα πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν γνωστῶν ἐπιτυμβίων λακωνικῶν ἀναγλύφων φέρουσι γένειον καὶ ἔχουσιν ἀνοικτὸν τὸ στόμα, ἐξ οὗ φαίνεται ἡ διχάζομένη γλῶσσα, εἶναι δὲ φολιδῶτοι καὶ ἡ κοιλία αὐτῶν χωρίζεται διὰ γραμμῆς τοῦ λοιποῦ σώματος.

Ἡ κόμη τῆς γοργόνας καταπίπτει συμμετρικῶς ἐπὶ τοῦ στῆθους εἰς τέσσαρας πλοκάμους ἐκατέρωθεν λεπτυνομένους καὶ συστρεφομένους σπειροειδῶς κατὰ διεύθυνσιν ἀντιθέτως ἐναλλασσομένην ἐπὶ ἐκάστου. Αἱ τρίχες ἐξειργάσθησαν ὡς λεπτὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα, πολλαὶ δὲ αὐτῶν ἐνοῦνται εἰς δέσμας. Πρὸς τὰ ἄνω τῆς κεφαλῆς διευθύνονται αὗται καθέτως πρὸς τὸ μέτωπον εἰς δέσμας καὶ χωρίζονται δι' ἐτέρων ὀριζοντίων γραμμῶν διαιρουσῶν τὴν κόμην εἰς τετραγωνίδια. Πρὸ τοῦ μετώπου ἀπολήγει αὕτη εἰς συνεσπειρωμένους ὄφεις, ἔχοντας ὁμοίαν πρὸς τοὺς ἄλλους κεφαλάς, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι ἐρείδονται ἐπὶ τῆς πλίνθου, καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ ταινίας.

Ὑπὸ τὰ ὦτα ἐκφύεται φολιδῶτος ὄφεις, κυματοειδῶς συστελλόμενος, ἀρχικῶς μὲν καθ' ὀριζοντίαν διεύθυνσιν, ἀκολούθως δὲ καθέτως ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ τὰνάπαλιν· αἱ φολίδες δηλοῦνται δι' ἐγχαράκτων κύκλων ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὄφειν τῆς κεφαλῆς. Ἔτεροι ὄφεις ἀποχωροῦσι ἐκ τῶν ὀπισθεν τῆς ὀσφύος, αἱ δὲ φολίδες αὐτῶν δηλοῦνται διὰ ἐγχαράκτων κατὰ μῆκος συνεχῶν γραμμῶν διασταυρουμένων ὑπὸ ἐτέρων καθέτων.

Ὅπισθεν τῶν ὄφειν τούτων ἀποφύονται πτέρυγες, ὧν τὰ πτεῖλα ἄλλα μὲν πίπτουσι κατακορύφως εἰς πλείονας σειρὰς ἀποστρογγυλωθέντα κατὰ τὰ ἄκρα καὶ πλαισιούμενα ὑπὸ ἐγχαράκτου παρυφῆς, ἄλλα δὲ στρέφονται πλαγίως καὶ ἄλλα ἐκφύονται κατὰ τοὺς βραχίονας καὶ ἔχουσι κυκλικὰς κοίλας φολίδας.

Ελκ. 9.

Τὸ πρόσωπον ἔχει τὴν συνήθη ἀποτρόπαιον μορφήν τῶν γοργόνων. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξογκούμενοι ἔχουσιν ἀμυγδαλοειδῆ σχῆμα καὶ εἶναι λοξοὶ κατὰ ἀρχαϊκὴν ἔξιν. Ἡ δὲ κόγχη ἐμβαθύνεται πρὸς τὰ κάτω, ἢ ῥίς πλατύνεται διακρινομένων καὶ τῶν ῥωθῶνων, τὰ δὲ ζυγωματικά ἐξογκοῦνται. Συστέλλει τὰ χεῖλη δεικνύουσα τοὺς ὀδόντας καὶ προτείνει τὴν γλῶσσαν. Κάτωθι δὲ ἔφευρεν ἀποκρουσθέντα προτεταμένον πώγωνα.

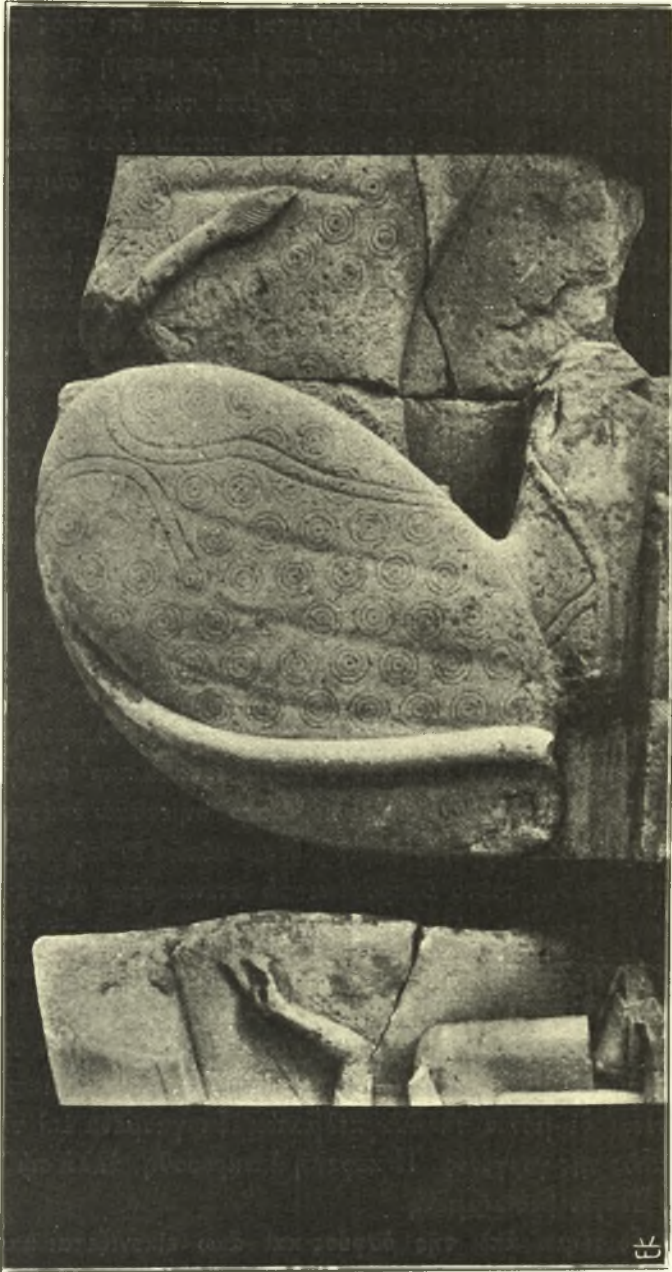
Ἐπετεύχθη οὕτω νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ πρόσωπον ἀπερίγραπτος ὑπερέντασις ψυχολογικῆς ἐκφράσεως ἐπαυξανούσης τὴν ἀποτρόπαιον φύσιν τῆς γοργόνας, πτοῦσα ἀληθῶς τὸν παρατηρητὴν ἐκ τούτου, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὑπερφυσικοῦ μεγέθους αὐτῆς, μετρούσης ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ δεξιοῦ γόνατος περίπου 2.80

Οἱ πόδες ἐκαλύπτοντο διὰ σανδαλίων συνδεομένων πρὸς τὴν ῥάχιν διὰ δεσμῶν ἀποληγόντων εἰς ἐσχηματοποιημένους ῥόδακας. Ἐκατέρωθεν ἐξεφύοντο πτέρυγες κυρτούμεναι πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω, τὰ δὲ πτίλα πλαισιούμενα ὡς καὶ ἐν ταῖς μνημονευθείσαις πτέρυξιν ὀξύνονται κατὰ τὰ πέρατα καὶ κοσμοῦνται ἐσωτερικῶς δι' ἐτέρων μικρῶν λοξῶν γραμμῶν· τὸ κάτω ὅμως μέρος ἦτο φολιδωτόν. Πρὸς τὸ ἄνω ἄκρον τῶν σανδαλίων ἐξειργάσθη καὶ ἄλλος ῥόδαξ.

Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ ἐπεξεργασία τοῦ γόνατος μετὰ τῶν ἰσχυρῶν μυῶνων. Λεπτοτάτη δὲ εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἐργασία τῶν τελείως ἐξεργασθέντων ὠτων.

Τὰ ἄκρα ἦσαν ἐξεργασμένα ἐπὶ ἐτέρων πλακῶν, ἀνευρέθησαν δὲ μόνον ὁ ἀριστερὸς πούς καὶ θραῦσμα τοῦ δεξιοῦ βραχίονος.

Ὁ ἀριστερὸς πούς τῆς γοργόνας πατεῖ διὰ τῶν δακτύλων ἐπὶ μικροτέρου σανδαλοφόρου ποδὸς ἀποκρουσθέν-

Εικ. 10.

ΕΚ

τος ἐξ ἑτέρου ἀναγλύφου. Ἐξάγεται λοιπὸν ὅτι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς γοργόνος εἰκονίζετο ἕτερα μορφή προτείνουσα τὸν δεξιὸν πόδα καὶ ἐν σχέσει τινὶ πρὸς αὐτὴν εὐρισκόμενη. Ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ πατουμένου ποδός, ὄντος κατὰ τὸ ἥμισυ ἐλάσσονος τοῦ τῆς γοργόνος, συμπεραίνομεν καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ζητουμένης μορφῆς· πρὸς τὸ μέγεθος δὲ τοῦ ποδός εὐρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ ὁ παρὰ τὴν γοργόνα εὐρεθεὶς κοῦρος. Ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως καὶ ἡ συμφωνία τοῦ μεγέθους εἶναι δύο περιπτώσεις, αἵτινες ἐλλείπει ἄλλων μαρτυριῶν ἤθελον προταθῆ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς ὑποθέσεως ὅτι ὁ κοῦρος εἶναι ἡ μορφή, ἣτις ἴστοτο ἀριστερὰ τῆς γεοργόνος. Ἰπάρχει καὶ τρίτη ἀσφαλῆς ὁμως περίπτωση διαφωτίζουσα τελείως τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἡ γοργὴ φέρει, ὡς εἶπομεν, πτέρυγας ἐκατέρωθεν· ἔνεκα δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῶν μέρος τούτων ἐξεργάσθη ἐπὶ τῆς παρακειμένης πλακός. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τοῦ κούρου καὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου, ἐφ' οὗ ἐξεργάσθη, παρεντίθεται τμημα πτέρυγος ὁμοίας πρὸς τὴν τῆς γοργόνος, συμπεραίνομεν ὅτι τὸ τμημα τοῦτο προσηρμόζετο πρὸς ταύτην· ἄρα καὶ ὁ κοῦρος ἴστατο παρ' αὐτήν.

Δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψει περὶ τὴν σημασίαν ἐκάστης μορφῆς, οὐδὲ περὶ τὴν ἀκριβῆ θέσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἀετώματι, καθότι τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ στενὰ ὄρια τῆς παρούσης ἐργασίας, ἀλλὰ πειρώμεθα νὰ δώσωμεν τὰς γενικὰς μόνον γραμμὰς τῆς συνθέσεως καὶ τὴν τεχνοπρικήν περιγραφὴν τῶν μορφῶν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν.

Ὁ δεξιὸς βραχίον, ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ καρποῦ καὶ τὰ κάτω ἄκρα τοῦ κούρου ἐλλείπουσι, διατηροῦνται δὲ μόνον τὰ δύο πέλματα ἐξεργασμένα ἐπὶ τῆς πλακός τῆς γοργόνος. Ἡ κεφαλὴ ἀπεκρούσθη, ἀλλὰ σώζεται ὀλίγον βεβλαμμένη.

Τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω εἰκονίζεται κατ'

Εἰς. 11.

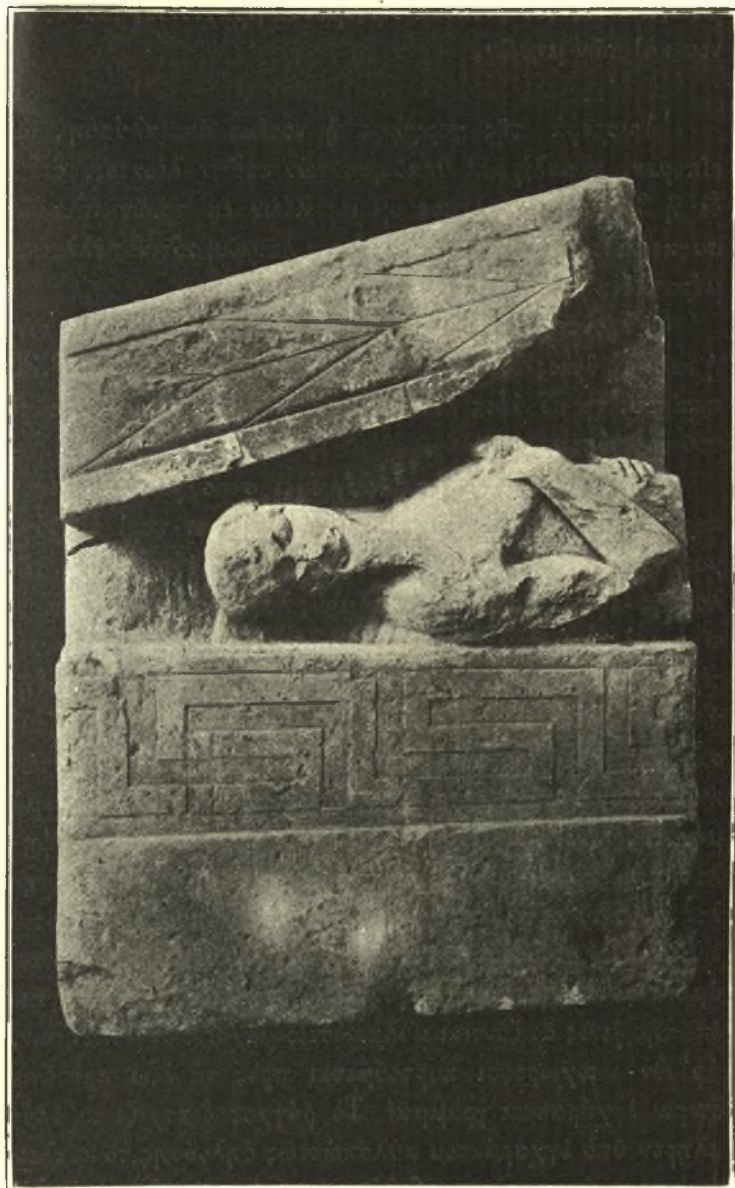
ἐνώπιον, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἐκ τῶν πλαγίων. Ὁ ἀποκρουσθεὶς βραχίων προετεινέτο πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς μορφῆς ὑφούμενος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διαμορφώσεως τῆς περὶ τὸν ὦμον περιοχῆς τοῦ σώματος. Ὁ δὲ ἀριστερὸς κρέμαται οὐχὶ ἐντελῶς κατακόρυφος, ἀλλ' ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρὸς κινούμενος, μεθ' ὃ καμπτόμενος περὶ τὸν ἀγκῶνα κατ' ἀμβλεῖαν γωνίαν ἐξικνεῖται μέχρι τῆς κοιλιακῆς χώρας.

Φέρει μακρὰν κόμην ἐξεργασμένην διὰ παραλλήλων ἐγκαρσίων ῥαβδώσεων χωριζομένων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ καθέτων γραμμῶν καὶ ἀπολήγουσαν ἔμπροσθεν μὲν εἰς βοστρύχους ἐσχηματοποιημένους εἰς σπείρας ὀπισθεν δὲ εἰς μάζαν πίπτουσαν μέχρι τῆς ῥάχεως. Περὶ τὴν κεφαλὴν συγκρατεῖται ἡ κόμη ὑπὸ ταινίας· ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθεν καταπιπτούσης μάζης ἐνεχαράχθησαν πλαγίως μόνον αἱ τρίχες.

Ἔχει ἐξωγκωμένους λοξοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ ἐγχαράκτων κυκλικῶν κορῶν καὶ λεπτὰ ὑφούμενα κατὰ τὸ ἄκρον χεῖλη κατὰ ἕξιν ἀρχαϊκὴν, πρόσωπον πλατύ, περιγράμμα τῆς κεφαλῆς γωνιώδες, εὐρεῖς ὦμους καὶ συνεσταλμένην ὀσφύν.

Τὸ στέρνον παρουσιάζει ἐπίπεδον σχεδὸν πλατεῖαν ἐπιφάνειαν, διασχιζομένην ἐλαφρῶς ὑπὸ τῆς διαμέσου ἀνατομικῆς γραμμῆς· ἐμφαίνει δὲ καὶ τὴν κλειῖδα.

Μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας εἶναι ἐξεργασμένον τὸ ὀπισθεν τῶν μηρῶν μέρος παρέχον ἀπαλὰς καμπύλας γραμμάς. Αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τῆς ὀλίγον κυρτῆς κοιλιακῆς χώρας ὡς καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοῦ σώματος εἶναι ἐλαφρῶς ἐξεργασμέναι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαϊκῆς δωρικῆς ἰδίᾳ τέχνης, παρουσιάζουσιν πλατεῖαν ἐπιφανείαν μετὰ ἀποτόμων μεταβάσεων καὶ ἰσχυρῶν ἀνεπτυγμένων μελῶν καὶ

Εἶκ. 12.

μυώνων, ὡς τοῦ ἐνταῦθα σφίζομένου βραχίονος, τοῦ στέρνου καὶ τῶν μηρῶν.

Ἄριστερά τῆς γοργόνας ἡ νοτίως ἀνεκαλύφθη, ὡς εἴπομεν, κεφαλὴ καὶ θραῦσμά τῶν ποδῶν λέοντος, δεξιὰ δὲ ἡ βορείως ὀλόκληρος ὅμοιος λέων ἐκ τριῶν πλαγιῶν συγκείμενος, θραυσθεὶς δὲ κατὰ τὸν λαϊμόν, οὐτινος ἐλλείπει μέρος, ἵνα ἐφαρμοσθῇ ἡ κεφαλὴ.

Οἱ λέοντες εἰκονίζοντο ἀναπαυόμενοι ἐκ τῶν πλαγιῶν, ἡ κεφαλὴ ὅμως ἔβλεπε κατ' ἐνώπιον. Ἔχουσι μῆκος 3.30 περίπου, τὸ δὲ ὕψος καὶ ἀνεῦ τῆς κεφαλῆς ὑπερβαίνει τὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐπίπεδος σχεδὸν κεφαλὴ ἔχει στρογγύλον περίπου περίγραμμα ἐπιμηκνόμενον καὶ ὀξυνόμενον περὶ τὸ ρύγχος, τὸ ὁποῖον χωρίζεται δι' ἰδιαιτέρας ἐξεργασίας τῆς λοιπῆς κεφαλῆς· ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς λοξοὺς κατὰ τὴν ὀριζοντίαν καὶ κατὰ τὴν κάθετον διεύθυνσιν, καὶ ἐξωγκωμένους, τὴν δὲ κόγχην ἐμβαθυνομένην περὶ τὸν ἀμυγδαλοειδῆ, ἀλλὰ κυρτότερον πρὸς τὰ ἄνω βολβόν, παρουσιάζουσαν λεπτήν ἰδίαν τῶν βλεφαρίδων ἐργασίαν. Ἀπὸ τῶν καμπύλων ὀφρύων ἐκτείνεται κυρτὴ πρὸς τὰ ἄνω γραμμὴ μέχρι τῶν μικρῶν ὠτων χωρίζουσα τὸ μέτωπον εἰς ὑψηλοτέραν ἐπιφάνειαν. Ἐγγάρακτοι δὲ γραμμαὶ παράλληλοι πρὸς τὸ κάτω περίγραμμα τοῦ μετώπου ἐξικνούνται ἐκατέρωθεν τούτου καὶ ἐνοῦνται ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κατ' ἀμβλεῖάν πως γωνίαν. Ὀλίγον κάτωθεν αὐτῶν ἐξειργάσθησαν ἐπὶ τῆς ῥινὸς ὀριζόντιαι ἀυλακώσεις μέχρι τῶν μυκτῆρων, ἀφ' ὧν ἀποχωροῦσι κυρτούμεναι πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἄνω ἔτεραι ἐγγάρακτοι γραμμαί. Τὸ ρύγχος διασχίζεται ὀλόκληρον ὑπὸ ἐγγαράκτου ἀυλακώσεως δηλούσης τὸ κεκλεισμένον στόμα καὶ περιβαλλομένης ἐκατέρωθεν ὑπὸ δύο ῥαβδοειδῶν ταινιῶν. Ἐπὶ τούτων καὶ τῶν ὀφρύων ἐξειρ-

Εικ. 13.

γάσθησαν μικραὶ κοιλότητες πρὸς δῆλωσιν τοῦ τριγώνιατος. Ἐκατέρωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἐκφύεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γωνιώδεις ἐξόγκωμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς παχείας πτυχὰς τῶν μυῶν τοῦ λαιμοῦ, ἐφ' οὗ ἐξειργάσθησαν ἐγγάρακτοι αἱ λεπτόταται κυματοειδεῖς τρίχες τῆς χαίτης, ἐξικνουμένης καθ' ὅλον τὸν λαιμὸν καὶ περατουμένης κυκλοτερώς εἰς σχῆμα ῥιπιδίου.

Τὸ περίγραμμα τοῦ λαιμοῦ ὡς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ σώματος περιγράφεται ὑπὸ ἀπαλῶν καὶ ὠραίων καμπύλων γραμμῶν, ἡ ἐπιφάνεια ὅμως τοῦ λαιμοῦ μεταβαίνει ἀποτόμως εἰς τὴν τῆς δεξιᾶς ὠμοπλάτης, ἧς τὸ περίγραμμα σχηματίζει κυκλικὴν σχεδὸν γραμμὴν εὐδιακρίτως χωριζομένην.

Ὁ ὀπίσθιος μῆρὸς χωρίζεται πρὸς τὰ ἔσω δι' ὠσαύτως ὠραίας καμπύλης γραμμῆς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος κειμένης ταπεινότερον. Κυρταὶ ἀυλακώσεις καὶ ἔτεραι κυματοειδεῖς ἐγγάρακτοι γραμμαὶ συγκλίνουσαι εἰς τι σημεῖον καὶ ἐντεῦθεν πάλιν καμπυλοειδῶς ἀποκλίνουσαι δηλοῦσι τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας τοῦ μηροῦ. Ὅμοιαι σχεδὸν ἀυλακώσεις, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀσσυριακῆς τέχνης, καὶ πλαστικῶς ἐξειργασμένοι ἐπίπεδοι ταινίαὶ δηλοῦσι τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας τῶν ποδῶν. Αἱ πλευραὶ τῆς κοιλίας ἐκδηλοῦνται διὰ κατακορύφων κυρτῶν πλατειῶν ἀυλακώσεων.

Μετ' ἀκριβείας ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἐξειργάσθησαν οἱ ὄνυχες τοῦ ζώου.

Ὅπισθεν καὶ κάτωθεν ἐκφύεται ἡ οὐρὰ στρεφομένη πρὸς τὰ ἄνω καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ σώματος· τὸ δὲ ἄκρον ταύτης ἀπολήγει εἰς σχῆμα αἰχμῆς ὀφθαλμοῦ μετὰ ἐγκεχαραγμένων ἀπὸ τοῦ μέσου εἰς γωνίαν ἀποκλινουσῶν λεπτῶν παραλλήλων γραμμῶν.

Ὁλόκληρον τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς χαίτης, πλὴν τῶν πο-

Ειχ. 14.

δῶν καὶ τῆς οὐρᾶς, ἐκοσμήθη δι' ἐγχράκτων συγκεντρωκῶν κύκλων πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ τριγώματος.

Ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν Ἀθήναις ὑπάρχει πάνθηρ, οὗτινος τὸ τρίγωνμα ἐκδηλοῦται ὁμοίως διὰ κύκλων, ἐν ᾧ οἱ αὐτόθι πώρινοι λέοντες ἄλλως ἐξεργάσθησαν (Schrader. Arch. Marmor-Sculpturen, Abb. 8). Ἐκ τούτου ἤθελέ τις ὀρμηθῆναι νὰ νομίσῃ ὅτι οἱ κύκλοι οὗτοι χαρακτηρίζουσιν ἤδη τὸ τρίγωνμα τοῦ πάνθηρος, καὶ κατὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐκ Κερκύρας ζῶα ἤθελον εἶναι πάνθηρες. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἀντίκειται τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ τῶν ἐκ Κερκύρας ζῶων οἱ κύκλοι δὲν ἐξεργάσθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, τῶν ποδῶν καὶ τῆς οὐρᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐλαξεύθησαν αἱ λεπταὶ ἐκεῖναι τρίχες, ἃς περιέγραψα καὶ αἵτινες δηλοῦσι τὴν διαφορὰν τοῦ τριγώματος τοῦ λαιμοῦ ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος. Καὶ τοιαύτη διαφορὰ πραγματικῶς μόνον ἐπὶ τῶν ἀρρένων λεόντων παρατηρεῖται, ὧν ὁ λαιμὸς περιβάλλεται ὑπὸ ἀφθόνων καὶ μακρῶν τριχῶν, ἐν ᾧ οἱ πάνθηρες φέρουσι τὸ κηλιδωτὸν δέρμα ὁμοιόμορφον μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ζῶον φέρει τοὺς κύκλους καθ' ὅλα τὰ μνημονευθέντα μέρη πρὸς δῆλωσιν τοῦ δέρματος τοῦ πάνθηρος. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ μικροῦ πηλίνου ἀφιερωτικοῦ ἀναγλύφου ἐν Σπάρτῃ εἰκονίζοντος πάνθηρα ἔχοντα τὸ δέρμα ὀλόκληρον κεκοσμημένον δι' ἐγχρώμων κυκλικῶν κηλίδων, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα λεπτότερον καὶ μᾶλλον εὐλύγιστον πρὸς διακρίσιν τοῦ βαρυτέρου τῶν λεόντων (ABS. Excavation at Sparta 1908-9, σελ. 118, εἰκ. 23).

Ὅσαίς δὲ ἐν τῇ γλυπτικῇ πρόκειται νὰ εἰκονισθῇ λέων, λαμβάνεται πρόνοια νὰ τονισθῇ τὸ διάφορον τρίγωνμα τοῦ λαιμοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος. Ἐν τῷ αὐτῷ μουσεῖῳ τῆς Σπάρτης ἀπόκρινται ὁστέϊνοί τινες λέοντες καὶ θραῦσμά τι

Εικ. 15.

πηλίνου. Ἐν τοῖς δύο ὀστείοις τὸ τρίγωνμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ μετώπου ἐκδηλοῦται διὰ λοξῶν διασταυρουμένων γραμμῶν, ὥστε νὰ σχηματίζωνται ῥόμβοι φέροντες ἐπὶ πλέον καὶ στιγμὴν ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ τρίγωνμα τοῦ λαιμοῦ σώματος ἐξειργάσθη διὰ παραλλήλων γραμμῶν φθαρεισῶν μὲν τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ διακρινομένων ἐνιαχοῦ ἐπαρκῶς. Τὸ τρίτον τεμάχιον ἔχει τὸ τρίγωνμα τοῦ λαιμοῦ ἐξειργασμένον δι' ἐγχαράκτων φολιδῶν σχηματιζόμενων διὰ διαβήτου ἀπὸ κέντρου, διατηρουμένου, καὶ ἀποτελουσῶν τμημα κύκλου. Περιορίζεται δὲ ἡ χαίτη ὑπὸ παρυφῆς συγκειμένης ἐκ γραμμῆς περὶ αὐτὴν καὶ ἐτέρων πρὸς ταύτην λοξῶς καὶ καθέτως ἀγομένων μικρῶν γραμμῶν. Τέταρτος ὅμοιος λέων φέρει ἀδιακρίτως σπειροειδῆ τινα κοσμήματα ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ μικρὰς καθέτους γραμμὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου. Τὸ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ἀπεικονισθὲν (Excavation 1907, σελ. 89, εἰκ. 23) τοῦτο τεμάχιον χαρακτηρίζεται ἀρκούντως ὡς λέων ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως ληφθείσης ἐκ τοῦ κοινοῦ μύθου τοῦ Ἡρακλέους φονεύοντος τὸν λέοντα, ἀλλ' ἄνευ ἴσως ἰδιαιτέρας συμβολικῆς σημασίας ἐνταῦθα. Ἡ ἔλλειψις τῆς χαίτης ἐπὶ τοῦ λέοντος χαρακτηρίζει τὴν θήλειαν, ὡς ὀρθῶς ὀνομάζει τὸ ζῶον ὁ Dawkins. Εἶναι ὅμως καὶ τὰ τέσσαρα τεμάχια σχεδὸν ὅμοια, τοῦ δὲ τελευταίου ἰδίᾳ ἡ κεφαλὴ ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὰς ἐκ Κερκύρας, καὶ κατὰ τὸ ἔξυνόμενον πρὸς τὸ κάτω περίγραμμα, καὶ τὴν διασκευὴν τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ μετώπου, τῆς ῥινὸς μετὰ τῶν ἐγκαρσιῶν ῥαβδώσεων καὶ κατὰ τὴν παχεῖαν πτυχὴν τῶν μυῶν τοῦ λαιμοῦ. Τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς δεικνύει καὶ τὸ πῆλινον θραῦσμα λέοντος φέροντος ἐπὶ πλέον ἐπὶ τοῦ ῥύγχους τὰς αὐτὰς ἀπὸ τῶν μυκτῆρων καθ' ὅμοιον τρόπον ἀποχωρούσας γραμμὰς, τὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου κτλ. Τοῦτο ἔχει τὸ τρίγωνμα τοῦ λαιμοῦ ὅμοιον πρὸς

Εις. 16.

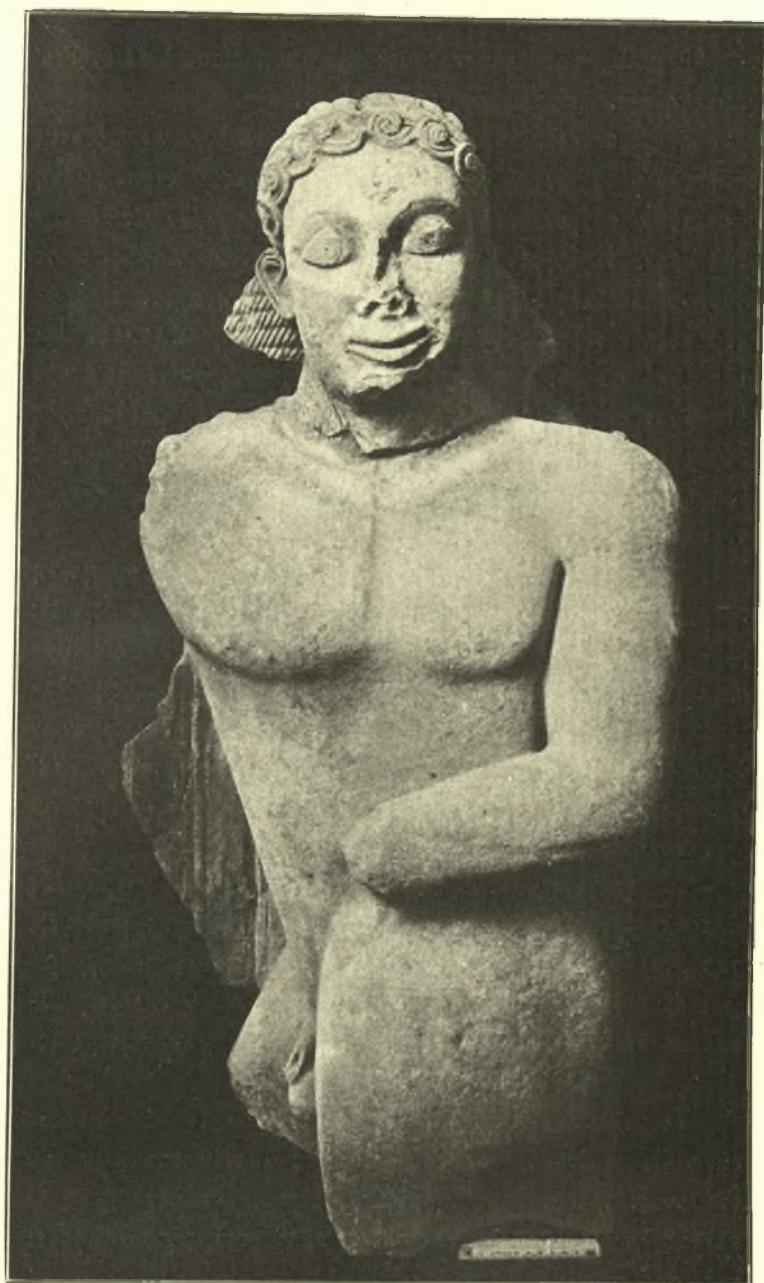
τούς τῆς Κερκύρας, τὸ δὲ τοῦ σώματος δηλοῦται διὰ μικρῶν σταυρῶν. Πᾶσα ἡ διακόσμησις αὕτη πλὴν μιᾶς ζητοειδοῦς ἐγχαρακτοῦ γραμμῆς ἐπὶ τῆς πτυχῆς τοῦ λαιμοῦ εἶναι ἐγχρωμος (Excavation 1908-9, σ. 118, εἰκ. 2, 9).

Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγεται σαφῶς, ὅτι πάντα τὰ ζῶα τὰ ἐκ Σπάρτης εἶναι λέοντες, ἐπικυροῦται δὲ καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐξενεχθεῖσα γνώμη, ὅτι τὸ τρίχωμα τοῦ ἄρρενος λέοντος δηλοῦται κατὰ διάφορον τρόπον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ διάφορον ἐπὶ τοῦ σώματος. Καὶ δεύτερον ὅτι τὸ τρίχωμα ἐν τοῖς δύο τούτοις μέρεσι δηλοῦται κατὰ συνθήκην, οὐχὶ ὁμῶς πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἄρα καὶ τὸ εἶδος τῆς διακοσμήσεως τοῦ δέρματος δὲν ἀρκεῖ πρὸς διάγνωσιν τοῦ εἶδους τοῦ ζώου. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος πάντων τῶν ἐκ τῆς Σπάρτης μνημονευθέντων λέοντων πρὸς τὰ ἐκ Κερκύρας ζῶα ἀποδεικνύεται νομίζω ἀναμφισβητήτως ὅτι καὶ τὰ τελευταῖα λέοντας εἰκονίζον.

Μετὰ τὸν λέοντα ἀνεκαλύφθη δεξιὰ ἡ βορειῶς τῆς γοργόνοσ, ὡς ἐμνημόνευσα, μορφή γυναικὸς καθημένης ἐπὶ βάρου ἐκ τῶν πλαγίων καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς ἐστραμμένης, φορούσης δὲ ποδῆρη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐπ' αὐτοῦ, ἐρριμμένον ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ κατερχόμενον μέχρι τοῦ μέσου περιπίου τῶν κνημῶν καλύπτον καὶ ὀλίγον μέρος τῶν βραχιόνων.

Ὅπισθεν τοῦ βάρου παρατηρεῖται ἐπιμήκης ὀρθογώνιος προεξοχή μετὰ γωνιώδους ἐνσκαφῆς πρὸς τὴν ἄνω ἐσωτερικὴν ἀκμὴν μιμουμένη τοιχοδομίαν δι' ἐγχαρακτῶν παραλλήλων ἴσον ἀπεχουσῶν ἀπ' ἀλλήλων γραμμῶν, χωριζομένων ἐναλλάξ δι' ἐτέρων καθέτων κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα. Προφανῶς ἐκδηλοῦται διὰ τούτων τεῖχος πόλεως ἢ βωμός, πρὸ τοῦ ὁποῦοῦ κἀθηται νεαρὰ νύμφη ἢ θεὰ σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν λατρείαν τῆς νήσου.

Fig. 17.

Οι πόδες τῆς θεᾶς πατοῦσι ἐπὶ ὑποποδίου, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς ἢ ἀριστερὸς προτείνεται ὀλίγον.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ καμπτομένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρεται ἐπὶ τῶν γονάτων, ἡ δὲ ἀριστερὰ προτείνεται καμπτομένη καὶ αὕτη ὀλίγον πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἀνοικτὴν ἔχουσαν τὴν παλάμην. Πρὸ τῆς χειρὸς ταύτης κεῖται λοξῶς πρὸς αὐτὴν διευθυνόμενον τμημα δόρατος ἀνήκοντος εἰς πολεμιστὴν λαξευθέντα ἐπὶ τῆς παρακειμένης πλακός. Ἐκ τῆς ὅλης στάσεως τῆς μορφῆς ταύτης δὲν φαίνεται ὅτι ὁ ἀπέναντι αὐτῆς ἰστάμενος πολεμιστὴς εἶχεν ἐχθρικός πρὸς αὐτὴν διαθέσεις, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι αὕτη ὠθεῖ αὐτὸν πρὸς μάχην, ἐπερχομένης διὰ τῆς κινήσεως ταύτης καὶ συσχετίσεως τῶν δύο παραστάσεων.

Ἡ κεφαλὴ ἀρκετὰ ἐφθαρμένη καὶ ἀποκεκρουσμένη κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμὸν φέρει μακρὰν κόμην εἰς μᾶζαν πίπτουσαν καὶ ἀπολήγουσαν ἔμπροσθεν εἰς βοστρύχους· δεικνύει δὲ πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχαϊκῆς δωρικῆς τέχνης μετὰ τῶν λοξῶν καὶ ἐξωγκωμένων ὀφθαλμῶν, τῶν λοξῶν καὶ συνεσταλμένων χειλέων καὶ τοῦ τετραγώνου τοῦ περιγράμματος, παρέχουσα ἔκφρασιν ἡρέμου σοβαρότητος καὶ γαλήνης ψυχῆς.

Τὸ σῶμα παρουσιάζει εὐδιακρίτους εὐθείας ἐπιφανείας ἀποστρογγυλωθείσας κατὰ τὰς μεταβάσεις τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν, καὶ ἄνευ λεπτομερειῶν. Ἀπαλὰς πως γραμμὰς δεικνύουσιν οἱ βραχίονες, οἱ δὲ πόδες, γωνιώδεις ἐντελῶς, ἐλάχιστα παρέχουσι τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας.

Τὸ τελευταῖον πρὸς βορρᾶν τεμάχιον τοῦ ἀετώματος εἰκονίζει τὸ ἄνω ἤμισυ τοῦ σώματος ὑπτίου κατακειμένου δαίμονος, ἡ κεφαλὴ ὅμως βλέπει κατ' ἐνώπιον· τὰς δὲ χεῖρας γωνιωδῶς καμπτομένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρει πρὸ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας.

Εικ. 18.

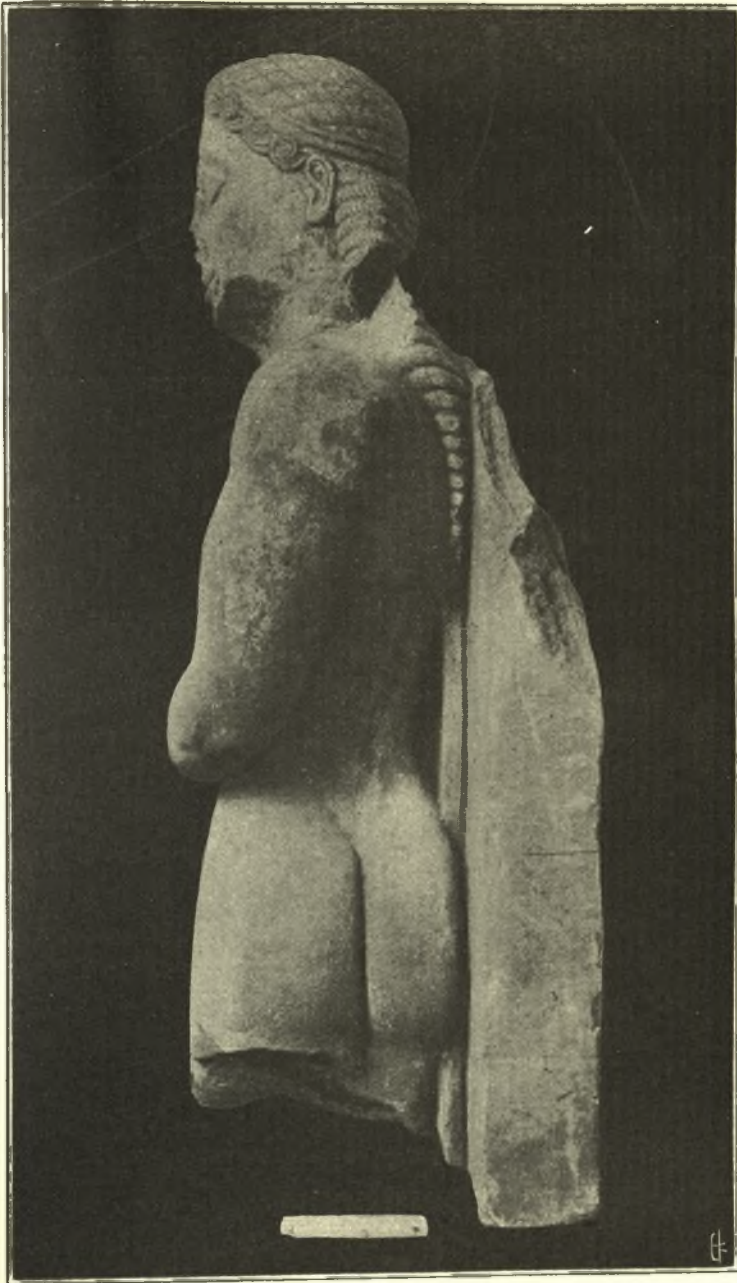
ἔχει μακρὰν κόμην πίπτουσαν εἰς μᾶζαν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἀπολήγουσαν ἔμπροσθεν εἰς μακρὸν βόστρυχον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου καταπίπτοντα, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς ῥινός. Λεπταὶ ἐγγάρακτοι αὐλακώσεις δεικνύουσι τὰς τρίχας, αἵτινες κατὰ τὸ ἄνω μέρος διασχίζονται ὑπὸ ἄλλων καθέτων ραβδώσεων.

Δι' ἐγγαράκτων διασταυρουμένων γραμμῶν ἐξειργάσθησαν καὶ αἱ τρίχες τοῦ γενείου, ὅπερ ἐκφυόμενον κάτωθεν τοῦ χείλους ἐκτείνεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀποτρογγυλοῦται κατὰ τὸ πέρασ ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ στήθους καὶ κυρτούμενον πρὸς τὰ ἔξω καὶ κάτω. Ἡ τελευταία στροφή τοῦ γενείου ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς πραγματικῆς ἀποδόσεως τῆς φυσικῆς ἐκ τῆς στάσεως τῆς κεφαλῆς πτώσεως τοῦ γενείου πρὸς τὰ κάτω. Τὸ γένειον ἔχει μεγάλην ὁμοίότητα πρὸς τὸ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πωρίων δαιμόνων τοῦ Ἑκατοπέδου λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψει ὅτι πλὴν τούτων καὶ ἕτεροι δαίμονες, ὡς οἱ περωτοὶ ἐξ ὅστου καὶ ἡ ὁμοίου ὑλικῆς σφίγξ μετὰ τῆς γενειοφόρου γοργονείου κεφαλῆς ἐν Σπάρτῃ καὶ ἄλλα, φέρουσι τοσοῦτον ἐπίμηκες καὶ σχεδὸν σφηνωτὸν γένειον, ἐξάγεται ὅτι ἡ τοιαύτη παράστασις ἔχει κοινὴν τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς εἰδεχθοῦς μορφῆς τῶν φοβερῶν τούτων δαιμόνων ἐν τῇ ἀρχαίῃ ἐποχῇ.

Τριχωτὸν ἦτο ἐπίσης καὶ τὸ στήθος τοῦ δαίμονος.

Ἡ κεφαλὴ δεικνύει τὰ γνωστὰ χαρακτηριστικά, τετραγώνον περίγραμμα, ὀφθαλμοὺς ἐξωγκωμένους καὶ ὡς φαίνεται κλειστοὺς πρὸς ἐκδήλωσιν θανάτου, παρειὰς ἐξεχούσας κτλ. Γωνιώδες εἶναι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἄνευ πολλῶν λεπτομερειῶν.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ νοτίως τῆς γοργόνος ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον τεμάχιον εἰκονίζον τὸν Δία ἰστάμενον ἐπὶ τῶν διεστηκότων καὶ διὰ ὀλοκλήρων τῶν πελμάτων

Εικ. 19.

πατούντων ποδῶν καὶ ἀρπάζοντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν γίγαντα ἐκ τοῦ τραχήλου, ἐν ᾧ διὰ τῆς ὑψουμένης δεξιᾶς ἐξακοντίζει τὸν κεραυνὸν κατ' αὐτοῦ.

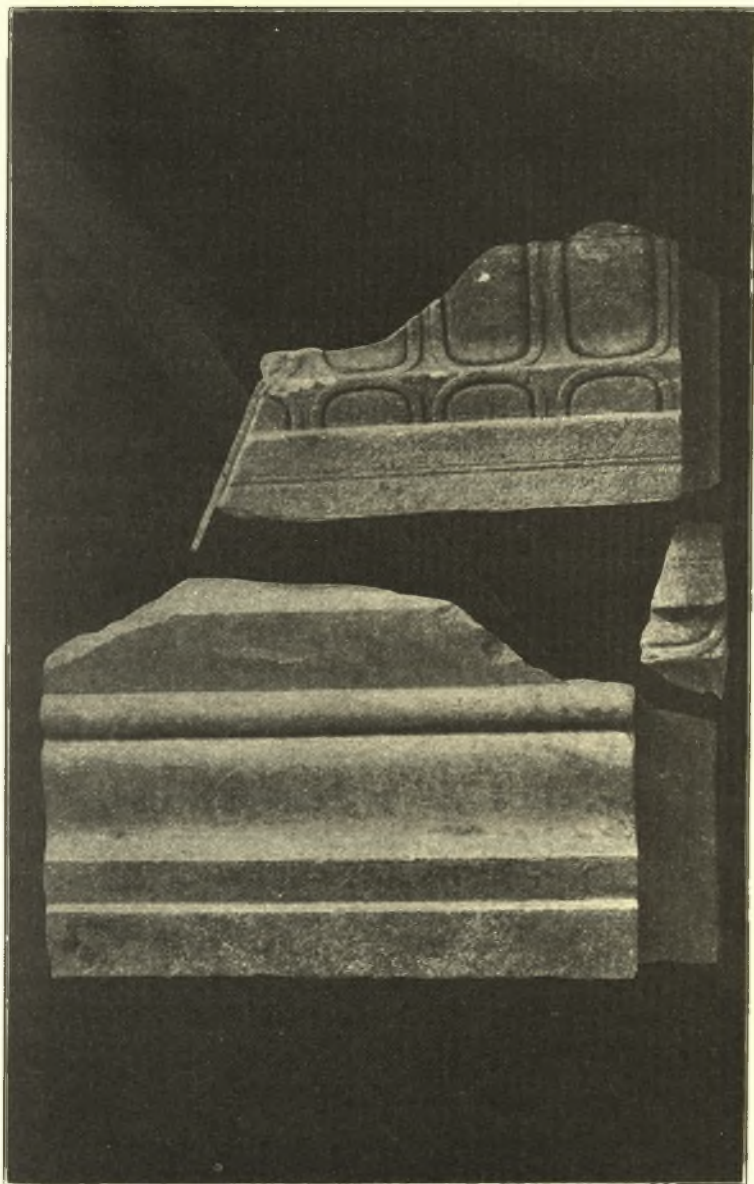
Ὁ γίγας εἰκονίζεται εἰς στάσιν φυγῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ προτεινῶν τὸν ἀριστερὸν πόδα κεκαμμένον ἐν τῷ γόνατι καὶ τὸν δεξιὸν ψαύοντα τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ γόνατος φέροντα πρὸς τὰ ὀπίσω κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τρόπον. Διὰ τῆς δεξιᾶς προσπαθεῖ νὰ ἀπωθήσῃ τὸν Δία κρατῶν τὸν βραχίονα αὐτοῦ, τὴν δὲ ἀριστερὰν κάμπτουςαν κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρει πρὸς τὴν κοιλίαν.

Ἀμφότεραι αἱ μορφαὶ κινουῦνται πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῶν, τὸ δὲ σῶμα ἀκολουθεῖ τὴν κίνησιν ταύτην κλίνον πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Κατ' ἀρχαϊκὴν ἔξιν παρίσταται καὶ ἐνταῦθα τὸ ἄνω τοῦ σώματος τοῦ Διὸς κατ' ἐνώπιον, ἡ δὲ κεφαλὴ καὶ τὰ κάτω ἄκρα ἐκ τῶν πλαγίων, τοῦ δὲ γίγαντος ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω σῶμα κατ' ἐνώπιον, τὰ δὲ κάτω ἐκ τῶν πλαγίων.

Ὁ Ζεὺς εἶναι ἀγένειος κατὰ συνήθειαν, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαγῶ ἐν τῇ δωρικῇ τέχνῃ, καὶ φέρει στέφανον ἐκ δάφνης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁ δὲ γίγας γενειῶν ἀμφότεροι εἰκονίζονται μετὰ μακρᾶς κόμης εἰς πλοκάμους ἐπὶ τοῦ στήθους πιπτούσης, ἔμπροσθεν δὲ ἀποληγούσης εἰς ἐσχηματοποιημένους βοστρύχους. Ἡ κόμη τοῦ γίγαντος δηλοῦται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ καθέτων πρὸς τὸ μέτωπον γραμμῶν, ὡς καὶ τοῦ κοιμωμένου δαίμονος, καὶ ἀπολήγει ὀπισθεν εἰς μᾶζαν.

Πλὴν τῶν γνωστῶν χαρακτηριστικῶν τῆς κεφαλῆς ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ἡ μεγάλη ἐντασις καὶ ἀνάπτυξις τῶν μυῶν, οἱ εὐρεῖς ὤμοι καὶ τὸ μυῶδες στέρνον, ἡ δυσανάλογος σμικρότης τοῦ ἄνω σώματος πρὸς τὸ κάτω, ἡ μεγάλη συστολὴ τῆς ὀσφύος καὶ οἱ μακροὶ πόδες.

Ἀριστερὰ τοῦ γίγαντος εἶναι ἐγκεχαραγμένον δένδρον ἐλαίας, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἡ παρακειμένη πλάξ εἰκονίζε τὴν Ἀθηναῖαν, ἥς ἡ ἐλαία ἦτο σύμβολον.

Eix. 20.

Ὁ κεραυνὸς τοῦ Διὸς ἔχει σχῆμα ἀμφιστόμου πελέκως, οὗ τὰ ἄκρα ἐξειργάσθησαν ὡς κτένες.

Ἔχομεν ἀρκετὰ δείγματα τῆς ἀρχαϊκῆς πελοποννησιακῆς τέχνης, ὥστε νὰ γινώσκωμεν τοὺς χαρακτῆρας αὐτῆς ἐπαρκῶς. Τὰ γλυπτὰ ὁμῶς τῆς Κερκύρας παρουσιάζουσι τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα εἰς μείζονα ἔντασιν. Τὸ τετράγωνον καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐξικνεῖται ἔν τισι τεμαχίοις εἰς βαθμὸν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, πλησιάζον ἔν πολλοῖς πρὸς τὴν ἰδιάζουσαν τεχνοτροπίαν τῶν γνωστῶν λακωνικῶν ἀναγλύφων. Ἡ τοιαύτη ἀναλογία μαρτυρεῖ περὶ τῆς κοινῆς προελεύσεως καὶ πηγῆς τῆς τέχνης, ἀφ' ἧς ὡς ἀπὸ κέντρου διεδόθησαν ἀνά τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς δωρικὰς ἀποικίας αἱ τεχνικαὶ ἕξεις καὶ ἀντιλήψεις περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τέχνης. Περὶ τούτων ἱκανὰ ἔχουσιν ἤδη γραφῆ· ἐπειδὴ ὁμῶς κατὰ τὴν ἐν Σπάρτῃ διαμονὴν μου δυνηθεὶς νὰ ἀφιερῶσω χρόνον ἱκανὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς λακωνικῆς καὶ τῆς δωρικῆς τέχνης ἐν γένει, μάλιστα τῶν γνωστῶν ἀναγλύφων καὶ τῶν ἐκ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος ὀστεινῶν εὐρημάτων, τῶν προωρισμένων νὰ διαφωτίσωσι πλεῖστα ζητήματα τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ὅτι συγκεχυμένα εἶναι αἱ γνώσεις, ἃς ἔχομεν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, συνέλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκπονήσω ἐργασίαν συστηματικῶς ἐξετάζουσαν τὴν ἀρχὴν ταύτης ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίᾳ παραγνωρισθέντων τινῶν εὐρημάτων τοῦ ἱεροῦ τῆς ῥηθείσης θεᾶς. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ θέλω ἐκθέσει λεπτομερῶς τὰς γνώμας μου περὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἐνταῦθα ἀναφέρω στοιχεῖα τινὰ αὐτῆς.

Κέντρον πάσης πνευματικῆς κινήσεως τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἀποικιῶν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ φαντάζομαι τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Κορινθίαν, ἐν ἧ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφό-

ρων ξένων στοιχείων και δὴ τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβεν ἡ δωρική τέχνη τὴν ἰδιάζουσαν γνωστὴν ἐκείνην μορφήν. Ἐνταῦθα ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐπιδράσεις και διεδόθη πολλαχοῦ ἡ ξυλοφλυβική και ἡ ταύτη συγγενῆς ὀστεογλυφική, γνωστὴ πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ και ἐν Αἰγύπτῳ.

Οἱ ἐργαζόμενοι τὸ ξύλον και τὸ ὄστον τεχνῖται μετεπήδησαν εἰς τὴν χρῆσιν σκληροτέρου ὑλικοῦ, τοῦ πώρου κατ' ἀρχὰς και εἶτα τοῦ σκληροῦ λίθου, συναποκομίζοντες τὰς κτηθείσας ἕξεις και τρόπους ἐργασίας τῶν πρώτων ὑλικῶν και ἐφαρμόζοντες αὐτὰ ἐπὶ τοῦ νέου ὑλικοῦ. Αἱ ἕξεις αὗται διειτηρήθησαν ἐν τῇ ἀρχαίῃ δωρική τέχνῃ πλειότερον ἢ ἀλλαχοῦ και μάλιστα ἐν τῇ λακωνικῇ. Ἐκ τούτου ἐξηγοῦνται πολλὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐκ Κερκύρας ἀναγλύφων και τῶν τῆς Λακωνικῆς. Οὕτω ἐκ τοῦ ἀπλοῦ ἐγχαράκτου περιγράμματος τῶν μορφῶν προβαίνει ἡ ἐπὶ τοῦ ξύλου και τοῦ ὄστου γλυφική εἰς τὴν ἀπεικόνισιν μορφῶν, ὧν μόνον ἐπερὶ τὸ ἐγγάρακτον περίγραμμα χώρος λαξεύεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου, ὥστε νὰ παρουσιάζωνται δύο ἐπιφάνειαι τούτου, ἡ προσθία και ἡ πρὸς αὐτὴν κατακόρυφος τοῦ περιγράμματος. Ἐν αὐταῖς αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι ἐγχαράσσονται. Τρίτη βαθμὶς τῆς τέχνης ταύτης εἶναι ἡ ἀποστρογγυλοῦσα ἀπλῶς τὴν κορυφὴν (ἀκμὴν) τῆς ὑπὸ τῶν δύο ἐπιφανειῶν σχηματιζομένης γωνίας. Τετάρτη δὲ ἡ ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον ἀποστρογγυλοῦσα τὴν γωνίαν και ὀλίγον τῆς προσθίας ἐπιφανείας, διατηρούσης ὅμως τὸ ἐπίπεδον. Τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν ἔργων τούτων δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις ἐν τοῖς μικροῖς ὀστείοις ἀναγλύφοις, ἐν οἷς τὸ σῶμα τελειοποιεῖται βαθμηδὸν ἀπὸ ἀνατομικῆς ἀπόψεως. Ἐν Σπάρτῃ εὐρέθησαν ἀφιερωτικὰ ἀνάγλυφα ἐκ πώρου ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος, ἐφ' ὧν τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη-

σαν οί τοῦ ξύλου καί τοῦ ὄστοῦ τρόποι ἐργασίας, ἀνήκοντα δὲ ταῖς τρισὶ πρώταις κατηγορίαις. Τὰ γνωστὰ Λακωνικὰ ἐκ μαρμάρου ἀνάγλυφα διανέμονται μεταξύ τῆς δευτέρας, τῆς τρίτης καί τῆς τετάρτης κατηγορίας. Τὰ γλυπτὰ ζῶα καί ἡ γοργὴ τῆς Κερκύρας δεικνύουσι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τετάρτης κατηγορίας. Τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ πλατέος καί ἐπιπέδου προσώπου τῆς γοργόνος, ἐκ τοῦ ἐντελῶς εὐθέος τοῦ ἄνω καί ἰδίᾳ τοῦ κάτω μέρους τοῦ σώματος μέχρι τοῦ χιτῶνος, καθ' ὃν μόνον αἱ ἀκμαὶ ἀποστρογγυλώθησαν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης λεπτομερείας. Ἐκ τοῦ πλατέος ἐπίσης καί ἐπιπέδου προσώπου τῶν λεόντων, τῆς ἐντελῶς εὐθείας ῥινός, τῆς ὠμοπλάτης, τοῦ ὀλίγον κατὰ τὰς ἀκμάς ἀποστρογγυλωθέντος σώματος, ἐκ τῶν ποδῶν κτλ. Τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν δεικνύει καί τὸ τετράγωνον σῶμα τῆς καθημένης θεᾶς καί τῶν ἄλλων μορφῶν.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ὀστεογλυφικῆς καί τῆς ξυλογλυφικῆς δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καί εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν λεπτομερειῶν. Ἐκ ταύτης προέρχεται ἡ λεπτὴ ἐγγράραξις τῶν τριγῶν τῆς χαίτης τῶν λεόντων καί τῆς κόμης ἢ τοῦ γενείου τῶν ἄλλων μορφῶν, ἡ ἐγγράραξις τῶν κύκλων καί τῶν λοιπῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν τῆς κεφαλῆς, καί τῶν ποδῶν τῶν λεόντων. Ἡ ἐγγράραξις τῶν κοσμημάτων τοῦ χιτῶνος τῆς γοργόνος καί τῶν πλίνθων τῶν ἀναγλύφων κτλ.

Ὁ χιτῶν τῆς γοργόνος διετήρησεν ἀρκετὰ ἴχνη ἐρυθροῦ καί κιτρίνου χρώματος, δι' οὗ ἐκοσμήθη οὗτος, ἴσως δὲ καί αἱ ἄλλαι μορφαί. Λεῖψανα χρώματος παρατηροῦνται καί ἐπὶ τῶν ταινιῶν, δι' ὧν πλαισιοῦνται τὰ ἀνάγλυφα.

Πάντα τὰ εὐρήματα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

ΦΡ. ΒΕΡΣΑΚΗΣ